

Három mai amerikai költő

Három költő, három különböző hang, de stílusban nem állnak messze egymástól; mind a hárman azon a költői nyelven szólnak meg, amely a második világháború után alakult ki az Egyesült Államok két pólusában, New Yorkban és San Franciscóban. Az ötvenes években, a háború terhei alól felszabadulva, Amerika magára talált három művészeti ágban is; ekkor született meg egymással párhuzamosan és összefonódva a „cool jazz”, az „abstract expressionism” a festészetben, és ekkorra tehető az új, a mindennapi nyelvhasználathoz közelítő költészet, különösen a „beat” költők (Ginsberg, Corso stb.) kiteljesedése Kaliforniában, vagy akár a társművészetek művelőivel együtt dolgozó New-York-i költők (Frank O’Hara, Miller stb.) szabadverseinek diadalútja. Azóta a festők már nem is igen dolgoznak festékekkel, a rockzene különböző formái a jazzt háttérbe szorították, ám a költészet jobban virágzik, mint valaha.

Kolumbán Miklós, a nemrég elhunyt magyar–amerikai költő gyakorta mondogatta nekem, hogy Amerikában legalább ötszáz jó és neves költő dolgozik, beleszámítva kettőnket is. Az ötszáz legjobb között lenni elég szerény elvárásnak tűnik, de az irodalmi folyóiratözönhöz képest kitüntetésnek érzem Miklós *bonmot*-ját. A bő és minden igényt kielégítő választék csaknem lehetetlenné teszi azt, hogy három kiváló költőt „reprezentatívan” mutassunk be a magyar olvasóknak. Másképp nem járhatunk el, mint hogy kiválasztunk „egy ilyet–egy olyat” is, törekedve a sokszínűsége. Vitán felül álló *Billy Collins*, a legnépszerűbb kortárs amerikai költő, akinek könyvei egyszer még ott sorakoznak majd a polcokon Robert Frost és Walt Whitman kötetei mellett. Egy nemrég megjelent beszélgetésben elmondja, hogy sikerének titka a gyakori felolvasóestek inspiratív hatása. A közönség nem tudná befogadni a túlságosan elvont műveket első hallásra, ezért Collins törekszik a közérthetőségre, sőt ehhez az alapelvhez hűen ízlésesen adagolja humorát is, ami még népszerűbbé teszi. Az ő élete közel sem olyan kalandos, mint a beat-nemzedéké; New York városában született és nevelkedett, csak a doktorátusát szerezte máshol (Wordsworth-ből írta a szakdolgozatot),

de utána rögtön visszatért szülővárosába irodalmat tanítani. A rádió fedezte fel 1996-ban, és azóta mind a kiadók, mind az olvasók kapkodnak a versei után. A *Poets & Writers* magazin legújabb borítólapja a *Nép Költőjének* nevezi. „En a Költészetet magát tartom igazán a hallgatóságomnak” – írja Collins a Magyar Naplóhoz intézett levelében *ars poetica* gyanánt. „Dramaturgiailag ugyan minden versben beszélek egy olvasóhoz és keresek egy hangot, amely elég bensőséges ahhoz, hogy fenntartsa az olvasó érdeklődését, de úgy érzem, hogy az én igazi hallgatóim a versek, amelyeket valaha olvastam. Azok tanították meg nekem, hogyan írjak és hogyan ne; és én mindig velük elegyedek szóba, amikor hozzáadom a magamét ahhoz a *Nagy Beszélgetéshez*, ami a költészet. Nekem a vers: vándorút. Csak annyiban érhető, amennyiben a sorokat követve a végére járhatunk. Az egyetlen céja – és erkölcsi célja is –, hogy felfedezze saját végkifejletét. Egy bonyolult *tájat*, legyen az valós vagy képzeletbeli, legjobb az egyszerűség útján megközelíteni.”

A többi költő, akik ebben a válogatásban szerepelnek, korántsem olyan sikeresek a „tömegek meghódításában”, de mindegyikőjük színes egyéniség, és a modern költői hagyományhoz, szereptudathoz kapcsolódik. *Joe Weil* most ötvenkét éves, fel is olvasott valmikor Alan Ginsberggel. Szegény munkáscsaládból származik, New Jersey egyik ipari városából. Saját erejéből tanult, amíg többféle munka kipróbálása után végül esztergályos lett és aktív szakszervezeti tag. A *New York Times* közölt egy féloldalas képet róla az esztergapad mellől. Néhány éve a gyár bezárt, de addigra költői hírneve egyetemi oktatói álláshoz segítette.

John Amen még fiatalabb, most töltötte be a harminckettőt, szintén New Yorkból való, de főleg a déli államokban élt, és egy irodalmi folyóirat (*Pedestal*) kiadó-főszerkesztője. Mint *Joe Weil*, ő is zenével egészíti ki költői estjeit, saját verseit gitáron kíséri.

Három nagyon különböző személyiség, három eltérő hangvéttel, de az „amerikai akcentus” mindegyikből jól kivehető.

S. P.

BILLY COLLINS *Példabeszéd*

*Késő éjszaka, amikor az ágak
az ablakot verik,
arra kell gondolnod, a szerelem*

*valami olyasmi, mintha a serpenyődből
az olaj más tűzébe freccsen,
bár talán ennél azért mégis kicsit bonyolultabb.*

*Nem csupán egyetlen bokorban rejtező
két madár üzlete, közülük
az egyiket meg nem foghatod.*

*Valamikor egy bölcs azt mondta, a szerelem
olyan, mint amikor a ló inni vágyik,
mégis mindenki e bölcsre gondolva hőköl vissza tőle.*

*Hadd tisztázzak valamit.
A szerelem nem egyszerűen az ágy
bal oldalán felöltött császár-jelmez.*

*Nem. Több mint a toll útja.
A kard által legyőzött zenésze.
Olyan kicsi, mint egy fillér-persely, a kilenc elejtett
gyöngyszem.*

*Te nézel rám az utolsó gyertya holdudvarából,
a beteg szél nem fordul meg, mondod,
nem fordul meg, a szeles út nem jó,*

*de én itt emlékezem rád,
árnyékunk remeg a falon,
a szerelem korai madár, jobb, ha későn jön, mintha soha.*

Magasság

*Felhőkarcoló tetejéről nézve
az emberek ott az utcán,
ahogy mondani szokás, hangyáknak látszanak,*

*de olyan sok időt kell itt eltöltenem,
s bámulnom a mellvéden áthajolva őket,
hogy a hangyák ott lent kezdenek újra hasonlí-
tani az emberekre.*

*Nézd csak, egyikük oldalazva
az útszéli kenyérmorzzához közelít,
talán nem akar osztozni azzal, aki a sógoromhoz
hasonlít?*

*Aztán itt van ez a csinos, fiatal hangya,
könnyű, nyári ruhában,
sima, ovális arc,*

*mint záródísz a lámpaoszlopon –
rajongó tekintet, hátrafésült fekete haj,
csak nem kedvenc unokatestvéremet látom?*

*Egyikük mintha anyám arcával
nézne vissza, a másik meg apám
testtartását mímelve bicegne el.*

Osztályfénykép 1954

*A harmadik vagyok
balról a harmadik sorban.*

*A lány, akit ötödik óta
szerettem, jobbra mögöttem,
az a frufu-frizurás.*

*A fiú, aki a játszótér
homokjába dőngölt,
a felső sor utolsóinak egyike.*

*Paul barátom a második
a második sorban,
kihajtott gallér, a tanár közelében.*

*De ez nem minden –
ha gondosan vizsgálod a képet,
a háttérben a házunkat láthatod,*

*tornác, téglakémény,
fölöttük felhők,
láthatod a szüleim arcát,*

*s mindezek fölött oldalvást
a Superman egy zöld kocsi
egyensúlyoz fél kézzel a feje fölött.*

Csend

*A hirtelen elnémuló tömeg csöndje
a gyepre rogyott játékos fölött,
orchidea csöndje.*

*Hulló váza csöndje
mielőtt a padlónak ütődik,
nadrágszík csöndje, mielőtt a gyerekre lesújt.*

*Pohárba csordult víz nyugalma,
Hold csöndje,
a tomboló Naptól távoli nap nyugalma.*

*Ölelésünk csöndje,
a fölöttünk figyelő ablak csöndje,
csönd, ahogy fölemelkedsz, és elfordulsz tőlem.*

*Aztán itt van a reggel csöndje,
a csönd, amelyet a tollammal török meg,
az éjszaka felhalmozódott csönd,*

*amely mint a hó temeti be a ház sötétjét –
minden leírt szavam előtt a csönd,
csöndek csöndje, a legszegényebb csönd.*

A költészet kétségei

*Az éjszakai parton sétálva
kezdtém megérteni a költészet kétségeit –
Florida hideg homokja meztelen talpam alatt,
odafönt csillagkirakat –*

*a költészet kétségei
egyre több költőt bátorítanak az írásra,
egyre több guppi zsúfolódik
az akváriumba,
egyre több nyúlfi
az anya felügyelte harmatos fűbe.*

*És hogyan érhet mindez véget?
Ha eljön az utolsó nap,
amikor már a világ minden hasonlatát kiaknáztuk,
amikor semmi sem hasonlít már semmire,*

*nem marad más tennivalónk,
becsukva jegyzetfüzetünket
karba tett kézzel üldögelni.*

*A költészet élvezettel tölt el,
felröppenek, mint madártoll a szélbe.
A költészet keserűséggel telít,
hídról leejtett lánc vagyok.*

*De a költészet leginkább kényszer,
a versírás kényszere,
ülni a sötétben, és várni, hogy egy röpke láng
földerengjen a toll hegyén.*

*S mindezekén túl a lopás vágya,
betörni mások verseibe,
zseblámpa, símaszk...*

*Boldogtalan tolvajbanda vagyunk,
zsebmetszők, áruházdézsmálók,
ez járt a fejemben, amikor egy hideg hullám elkapta a lábam,
és a világítótorony hangszórója a tenger felé fordult,
ezt a képet Lawrence Ferlinghettitől loptam
– egy pillanatra őszinte leszek –*

*San Francisco kerékpáros költőjétől,
akinek kis vidámpark könyvét
egyenruhám oldalzsebében hordoztam
fel-le az egyetem csábító termeiben.*

Oláh János fordításai